

PLF-mytt

PERSON- och LOKALHISTORISKT FORSKARCENTRUM OSKARSHAMN

Ordföranden har ordet

Hej på Er alla!

Sommaren har i våra trakter varit otroligt grön. Gräs och ogräs har vuxit som aldrig förr. Men nu kommer de underbara höstfärgerna i naturen.

Släktforskarförbundets Riksstämma i Östersund har varit en av sommarens aktiviteter. Vår redaktör berättar om detta på sidan 6.

En gemensam anbyttardag med KGF och PLF hade vi den 28 augusti. Den var förlagd till Virserum, en mittpunkt mellan Kronobergs, Kalmar och Jönköpings län. Det är en gammal historisk bygd, där Nils Dacke, kronbonde och upprorsledare på 1540-talet gjorde livet surt för Gustav Vasa. Han var missnöjd med Gustav Vasas förbud mot Värendsbornas oxhandel med det danska Blekinge. Dackefejden blev det största bondeupproret i svensk historia. I min granngård bodde nära släktingar till Nils Dacke, och de var också inblandade i fejden.

För att återvända till anbyttardagen så kan jag rapportera, att det kom ett 40-tal besökare. PLF hade fyra datorer med sig. Sam Blixt, Britt Maria Ekstrand, Ingvar Karlsson och Anders Rotviker serverade besökarna på sitt vanliga suveräna sätt. Sam Blixt hade också Genline till sitt förfogande.

KGF:s Göran Magnusson hade fullt upp hela dagen med att hjälpa dem, som ville söka sina rötter i Kronobergs län. Margit Lorensen var värd för KGF:s förening. Hembygdsföreningen i Virserum med ordföranden Sven Wahlbring i spetsen hjälpte mig som samordnare för träffen och till att hjälpa mig med nycklar m.m. Vi får inte heller glömma hembygdsföreningens damer, som serverade kaffe, smörgås och kakor och 16-åriga Anna Johansson, som forskat över ett soldattorp i Grunkabo-, Virserum och berättade om detta. Ni hjälpte alla till att göra dagen givande. Tack till Er alla och tack till Hultsfreds kommun, som upplät lokalerna!

Vi hade ett möte för några dagar sedan, där vi diskuterade uppläggningsen på CD-skivor av PLF:s databas. Det blir fyra skivor.

1. Delar av Östergötland, Västervik, Vimmerby.
2. Oskarshamn, Hultsfred, Högsby, Vetlanda, Mönsterås
3. Kalmar, Torsås, Nybro, Emmaboda, Karlskrona, Ronneby.
4. Borgholm, Mörbylånga.

Mera info kommer om detta, när allt blir klart.

Glöm inte Kulturnatten i Oskarshamn den 12 november, då staden visar upp allt den kan erbjuda i fråga om kultur. PLF kommer som vanligt att finnas i biblioteket för att visa upp både sin databas och flera andra hjälpprogram för släktforskare.

Föreningsmöte i PLF hålls den 20 november och föreläsare blir Thomas Green, Oskarshamn, som kommer att visa gamla Oskarshamnsbilder. Se annons på nästa sida!

Vi ses på föreningsmötet!

Christina Dannesäter

Nils Dacke har blivit något av en kultfigur i Småland och framför allt i Virserum, där han står staty. Arvid Källström heter konstnären. Här finns Hotell Dacke och i närheten ligger Dackestupet, en berömd skidbacke. Du kan också dricka Dacke-öl och äta Dacke-korv och Dackebrod m.m.

Kallelse

PLF i Oskarshamn håller föreningsmöte

lördagen den 20 november kl. 10.00

i Församlingshemmet, Oskarshamn

Mötesförhandlingar

Kaffepaus

Föredrag av Thomas Green,

som kommer att visa gamla Oskarshamnsbilder

Det ges även tillfälle att söka i databasen

Styrelsen

PLF:s styrelse och uppdrag under verksamhetsåret 2002/2003

Namn	Uppdrag	Telefon	E-post
Christina Dannesäter	ordförande	0491 - 240 47	gillberga@hogsby.se
Anders Thunberg	v. ordförande	0491 - 76 64 11	anders.0491766411@telia.com
Leif Rydström	sekreterare	0499 - 131 88	leif.rm@privat.utfors.se
John-Olof Dillström	kassör	0491 - 919 22	
Sam Blixt	dataansvarig	0491 - 151 28	sam.blixt@telia.com
Britt Maria Ekstrand	mailfrågor	0491 - 186 55	bm.ekstrand@telia.com
Anders Rotviker	materielfrågor	0491 - 620 11	anders.rotviker@telia.com
Birgitta Dahleman	biblioteksansvarig	0491 - 181 01	birgitta.dahleman@telia.com
Ingvar Karlsson	styrelseledamot	0491 - 180 22	ikn@telia.com
Edith Karlsson	brevfrågor	0491 - 930 14	gote_edith@privat.utfors.se
Peter Danielsson	suppleant	0470 - 831 29	odengatan@hotmail.com
Gunnar Håkansson	suppleant	0491 - 175 83	gunnar.hakansson@telia.com
Evald Pettersson	valberedning		
Sven-Åke Fogelqvist	valberedning	0491 - 154 93	
Elenor Svensson	valberedning	0491 - 147 37	elenaor.svensson@tele2.se

PLF-nytt, medlemstidning för Person- och Lokalhistoriskt Forskarcentrum, Oskarshamn.

Utkommer fyra gånger per år. Upplaga 1400 exemplar.

Manus till artiklar och andra skriftliga bidrag sändes till

PLF, Box 23, 572 21 OSKARSHAMN

eller E-postadress: anders.0491766411@telia.com

PLF har numera också en hemsida. Du kan enklast nå den genom adressen **come.to/plf**.

Bidrag kan också sändas till e-postadress: plf.oskarshamn@telia.com

Utdrag ur artiklar får göras med angivande av källa och författare.

PLF-nytt nr 72 utkommer den 26 januari.

I redaktionen: Anders Thunberg (ansvarig utgivare), Curt Holm och Maj Holm.

Samarbetsgruppen Östra Götaland

Den 18 september sammanträdde representanter för TSF, PLF, KLGF, ÖGF och DIS-Småland i biblioteket i Västervik, där den traditionella höstsammankomsten hölls. PLF representerades av Ingvar Karlsson, Edit Karlsson och Anders Thunberg. Samarbetsgruppen Östra Götaland träffas två gånger om året för att diskutera gemensamma frågor.

Holger Kanth, TSF, öppnade mötet, hälsade de närvarande välkomna och hyllade samarbetsgruppens ordförande och initiativtagare Chritina Gustavsson, ÖGF, som nyligen avlidit, med minnesord och deltagarna höll en tyst minut. Till ordförande för mötet utsågs Holger Kanth och Gösta Alexandersson, KLGF, fick förtroendet att föra protokollet.

Deltagarna började med att reflektera över föregående sammanträde, som ägde rum den 20 mars, då man ingående diskuterade samarbetet med studieförbunden och möjligheten att utbilda studiecirkelledare. Inget nytt kunde emellertid rapporteras, och därför framfördes krav på ytterligare kontakter och påtryckningar. Där efter lades frågan till handlingarna.

Föreningarna rapporterade om sina kommande aktiviteter, och man beslöt att i fortsättningen lägga in dem på resp. hemsidor eller under Kalendariet i nättidningen Rötter.

KLGF informerade om föreningens 25-årsjubileum i höst. Ett jubileumsnummer av KLGF-bladet utkom i augusti och detta delades ut till deltagarna. På huvudbiblioteken i södra delen av länet pågår en vandringsutställning, som man benämner "Dagens möjligheter att släktforska". Där får man bl.a. en presentation av KLGF och bibliotekens resurser. Vidare ges släktforskningsråd och berättas släktforskningshistoria. En avdelning berättar om mikrofilmens och mikrokortens tillkomst, en annan om kursverksamheten i KLGF och en tredje om övriga släktforskarföreningar i länet. Dessutom finns ett forskningsarkiv att söka i. Firandet kulminerar den 23 oktober med föredrag, utställning och middag på Högalids Folkhögskola i Smedby, dit både egna medlemmar och angränsande föreningar inbjudits.

Föreningarna informerade om vilka CD-skivor och böcker som utgivits. ÖGF har gett ut en bok om Broddebo by i Gärdserum. Den är skriven av Barbro Behrendtz och Lisbeth Petersson. ÖGF meddelade också, att de anordnar en anbytarträff i Ulrika den 9 oktober och Arkivens dag i Linköping med temat "Från vaggan till graven". På ÖGF:s hemsida kan man läsa mer om deras program.

Dis-Småland har gett ut två CD-skivor - en som innehåller födda, vigda, döda 1895-1933 från samtliga socknar i Jönköpings län och en med födda, vigda, döda från samtliga socknar i Kronobergs län. De har också samlat frigivna fångar i Småland t.o.m. 1920. Personliga akter kan beställas från DigiArkiv AB i Lund.

Dis-Smålands temakvällar:

2 oktober. Älmhult. Bildhantering i DISGEN

23 oktober. Värnamo. Ort och kartfunktioner

27 november. Eksjö. Bildhantering i DISGEN

DISGEN. Grundkurs och påbyggnadskurs. Jönköping.

TSF har köpt in sockenkataloger komplett för norra länsdelen.

20 oktober. Besök på Psykiatriska Museet, som ligger på St. Gertruds-mrådet.

Temadag den 9 april 2005

Veckokurs på Gamleby Folkhögskola.

Föreningarna rapporterade om tillgängliga lokaler och bibliotekens generositet med utrymme. Det konstaterades att föreningarna i Norrköping och Oskarshamn var styvmoderligt behandlade.

Till ordförande för 2005 valdes Hans Wiberg TSF.

Nästa möte föreslogs förläggas till Vimmerby bibliotek lördagen den 16 april 2005.

Anders Thunberg

Husförhör enligt Albert Engström

- Vad menas med underlåtenhets synd?
- Dä ä la sånna synner, som vi glömmer å begå.

Farmor Johan - undergöraren i Värlebo

*Utdrag ur Emanuel Petterssons minnesanteckningar, nedskrivet av Arne Redborn
Hämtat från Värlebo-pärmen, sammnstillad av Christina Dannesäter*

Farmor Johan föddes den 28 juli 1839 i Elverstorp, nu Ruda, och dog den 3 augusti 1915. Redan som barn hörde jag talas om honom, den kloka gubben, som fanns i vår släkt. Han har senare omtalats som Undergöraren, som inte bara kunde bota sjukdomar hos människor och djur. Han var också känd för annan trolldom. Jag har bett Emanuel Pettersson berätta ur minnenas skattkammare, något som han kan.

I Värlebo i nuvarande Högsby kommun bodde en lantbrukare vid namn Johan August Jonsson, född på 1840-talet och död en bit in på 1900-talet. Hans fru hette Klara Augusta Pettersson född 1836 i Värlebo och död 1916. Johan hade en underbar förmåga att bota sjukdomar på både människor och djur. Däremot var han ej skrivkunnig, och eftersom vi var grannar och släkt blev det min mor Johanna, som fick sköta korrespondensen, som blev rätt omfattande.

Johan hade lärt sig läkekonsten av sin farmor, därav namnet "Farmor Johan". Farmor var läkekunnig och plockade örter och växter av olika slag. Så gjorde också Johan Johansson, som lagrade dekokter av olika slag, men oftast utförde han sin läkekonst på ett sätt, som måste tillskrivas mystiken och det gåtfullas värld.

Han kunde läsa bort värk, stämma blod och skjuta bort skötet och andra sjukdomar. Ur minnet ska jag beskriva denne man. Vi börjar med "skötet". Jag hade som liten pojke fått ont i ett ben. Min far sa: "Vi går in till Johan, så får vi se om han kan hjälpa dig." Ja, diagnosen var enkel. "Dä ä skötet, pojken har, men dä ska han snart ble ä me". Han gick efter mynningsladdaren. Först fyllde han i krutet i pipan, så sju sorters pulver av örter, så fick jag sätta mig på huggkubben. Då sa jag till min far: "Han skjuter mig väl inte?" "Nä"! Så tummade han på det sjuka stället och mumlade några ord, och så small det ett skott över det sjuka stället. Så yttrade Johan: "Du ska si, att vi feck noj sattyet ur byn!" Jag är 83 år nu och har aldrig haft ont i benet sedan dess.

Hans medicin bestod av följande. Han fick mårdkroppar av Karl Gustav Berg i Danmark Böta Kvarn sedan denne jägare flått av skinnet. Dessa kroppar torkade han i ugnen, stötte och rev till pulver, som fylldes i en flaska brännvin och så en tvålka, som skulle karvas i, men det skulle vara asepticintvål, eljest gjorde det ingen nytta.

Hans fru Klara hade brutit armen en gång och fick resa ner till Doktor Almblad i Mönsterås för att få den

gipsad. Då säger doktorn: "Nu har ni väl en förskräcklig värk?" - "Inte alls. Den tog min gubbe bort innan jag reste". Det behövdes heller ingen bedövning, när armen behandlades.

En gång hade Johan Kasper i Långemåla brutit ett ben. Han måste uppsöka läkare. Någon tillgång till ambulans fanns inte, men ett tåg passerade Långemåla station och Kasper fick läggas i en finka för vidare befodran till Kalmar lasarett. Han hade mycket svåra plågor, och när tåget kom till Värlebo station, skrek han och jämrade sig, så det hördes långt omkring. Där fanns emellertid en lantbrukare, som gick upp till Johan Jonsson och bad om hjälp, och när sedan tåget med Kasper kom till nästa station, Hornsö, så försvann värken plötsligt.

En man från Stockholm hade varit sjuk i 18 år och ansågs obotlig av läkare. Han sände ett brev med fem kronor i och bad att Johan skulle hjälpa honom. Han var oförmögen till arbete och hade svår värk. Besök hos flera läkare hade inte hjälpt. Då sa Johan till min mor: "Ta fram en putell, visst ska vi hjälpe karen, å så ska du skrive en lapp." Samtidigt sitter Johan och dikterar. Det dröjer inte så länge, så kommer ett nytt brev med en femma i, och en ny sats skickas i väg. Efter 3-4 satser kommer denne man ner för att tacka Johan, för att han blivit botad och fullt frisk. "De va en redi kar den där. Ja feck te o me en fyrkantig sedel för hjälpen."

En annan gång hade Johan Jonsson tillsammans med en annan lantbrukare och en pojke på 10-12 år varit i Mönsterås med var sitt lass timmer. Pojkens far var sjuk i lunginflammation. Nu var det så att pojkens far och den andre lantbrukaren var ovänner. Denne lantbrukare hade också en övernaturlig förmåga. På hemvägen körde lantbrukaren och pojken först och Johan kom sist. På Spitalhultsvägen stod pojken och kunde ej få hästen ur fläcken. Pojken grät och ville hem till sin sjuke far. Lantbrukaren hade sagt, när han körde ifrån pojken: "Där kan du stå, pojkjavel." Då Johan kom fram och fick se pojkens belägenhet, började hästen, som förut ej kunnat röra sig, att springa, och strax innan Alnesjö körde de ifatt lantbrukaren. Då sade Johan till honom: "Du ska inte hämnas på barn. Där kan du stå te i möra." Så skedde också. Lantbrukaren fick stå på vägen hela natten.

Vid behandlingen av sjuka ville Johan Jonsson ha reda på deras namn och vad deras förfäder hette, så de sjuke

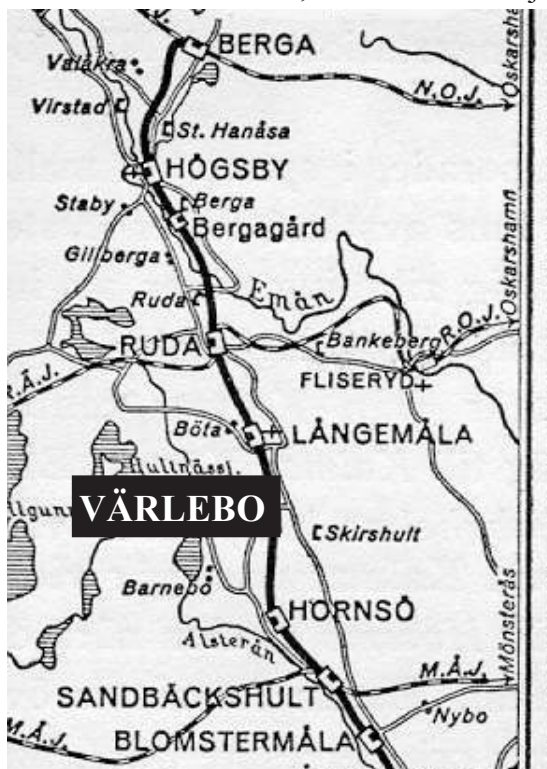
behövde inte vara med. När Johan fått reda på det, mumlade han en ramsa, som ingen förstod. "Du kan resa hem nu, den du söker för är bra, när du kommer hem."

Hustrun till en känd och skicklig professor hade ådragit sig en ögonsjukdom. Professorn reste ner till Johan, som han sport kunde göra under. Han fick den ordern att resa hem, "ty di fru är frisk." Då han kom hem visade det sig, att hon hade blivit återställd vid samma tidpunkt, som professorn talade med Johan Jonsson i Värlebo.

Det var inte enbart människor, som han botade. Han kunde bota djur också. Min gode vän och hembygds-kamrat Axel Olsson, Värlebo, berättade för mig, att deras gris hade brutit benet. Grisen skrek, men Axels far ville inte höra talas om Johan. Hans mor gick emellertid dit i smyg och bad om hjälp. Då säger Johan: "Gå hem o be Axel, att han filar lite mässingsspån, och de ska du lägga i grisens mat." Axel filade sönder en hel Remingtonpatron av mässing, som lades i maten och grisen blev bra. Till jul slaktades grisen och vägde 160 kg, men nu skulle vi se om mässingen. Jo, mycket riktigt. Där fanns mässingen runn brottstället på benet som ett gipsförband.

Vid ett annat tillfälle, då en ox vid bostället i Värlebo hade skadat ett ben med starkt blodflöde, kallade man på Johan. Man fick skaffa fram spindelväv, och så mumlade Johan några ord och förband såret, och på några dagar var oxens ben läkt.

Johan hade ett träd, en ek, i sin närhet. Där satte han allt det onda såsom tandvärk, bölder och andra sjukdomar.

Eken blev aldrig vuxen. Den blev knotig och förkrympt med alla kräftsvulster. Johan begärde aldrig någon ersättning för sina tjänster. Han var nöjd med att kunna hjälpa en medmänniska. Då och då blev det ändå en slant från tacksamma, som han hjälpt.

Johan Jonsson var en pråktig och rättskaffens människa. Jag minns, att på hösten, när skörden skulle tröskas, var där fullt tröskelag. Då kom han till min far: "Kan du, Herman, sätta för "Noak o marra" o flytte hit maskin o tryskvarket. Ja tör inte sätta för mine hästa för di ä för kånge." Man arbetade 10-15 man med tröskningen ett par dagar, och inne hos Klara var det fullt kalas. Alla skulle ha mat och sista dagen och sista målet, då kom kassaskrinet fram och så säger Johan: "Nu ska ingen lämna huset, förrän ni fått er betalning."

Johan tänkte slå sig till ro och sälja gården. Mycket riktigt fick han en hugad spekulant. Allt gick bra med både pris och tillträde, men så spörjer den nye blivande bonden, hur länge han kunde få anstånd med betalningen. Då svarar Johan: "Så länge som du kan hålla dina fingrar i elden." Så var den affären gjord.

Som avslutning vill jag berätta en liten historia. Johan köpte ett gökur, som han var mycket stolt över. De klockorna var rätt sällsynta i synnerhet på landsbygden. Jag minns hur bredbent och med tummarna i ärmhålorna på västen Johan demonstrerade underverket. "Klocka tri, när göken gal, går ja opp."

Han hade en liten sonson, som ville titta närmare på göken. En dag, då Johan var till Mönsterås, kröp han upp på skänken och väntade på göken. När denne

öppnade den lilla luckan, tog han tag i göken och drog ut honom. Göken gol i ett tills lodet gick ner i golvet. Klara blev förskräckt och kom in till min far. "Snälle Herman, in och stoppe in göken, eljest slår Johan ihjäl både mej och pojken." Min far, som var lite urmakare, stoppade in göken, och allt var i ordning, när Johan kom hem, men han undrade, vad det var med göken. Den göken gol inte mer, och det fanns ingen urmakare, som kunde hjälpa det.

Att sätta sjukdomar i träd, det berättas från flera håll. En äldre man från Åtvidaberg berättade en gång, att när järnvägen Åtvidaberg-Bersbo skulle byggas fanns där en sådan ek, som ingen ville ta ner. Man skulle då drabbas av alla de sjukdomar, som fanns i trädet, framför allt tandvärk. Problemet löstes med att en tandlös gubbe sköt bort eken med dynamit. Han lär inte ha fått några men efter den smällen.

Eken, där Farmor Johan satte alla krämpor, finns kvar, om den inte fallit för vinterstormen. Nästa gång jag kommer till Värlebo, skall Emanuel och jag gå dit och se efter. Många vintrars snö har fallit över Värlebo, sedan Johan gick bort, men hans minnen lever ännu och skall leva länge än. Tack Emanuel!

Släktforskarlagarna i Östersund

Tidigt på morgonen fredagen den 13 augusti reste Christina Danne-säter, Britt Maria Ekstrand, Ingvar Karlsson och undertecknad med flyg från Kalmar för att delta vid släktforskarlagarna i Östersund. Så snabbt gick resan att deltagarna i ordförandekonferensen (Christina) resp. redaktörskursen (undertecknad) i god tid hann fram till kl. 10.00, då aktiviteterna började. Då befann sig Sam Blixt

hade man satsat på ett vinterkrig, för vägarna var urusla på sommaren men mer framkomliga på vintern. Man tycker att erfarenheten från den ryska vintern strax före slaget vid Poltava borde ha manat till försiktighet. Nu tågade Armfeldt med sina 10 000 man, 7 000 hästar och ett antal kreatur som föda över de kala och vindpinade fjällen. Soldaterna hade dessutom endast sina sommar-

redan där, eftersom förbundsstyrelsen träffats redan dagen innan. Under hela fredagen utbytte ordförandena och redaktörerna från de olika föreningarna erfarenheter med varandra. På redaktörskursen sysslade vi mycket med grundläggande regler för fotografering och bildbehandling i datorer.

Dagen därpå startade den stora utställningen, då de olika föreningarna visade upp sig i sina utställningsstånd. Drygt 40 utställare hade radat upp sig. PLF hade naturligtvis tagit med sig sin databas samt CD-skivor, böcker, broschyrer och häften, som berör vår verksamhet. Trots att vi befann oss så långt från hembygden, kom det många besökare, som ställde sina frågor. Mellan klockan 13.00 och 16.00 var samtliga oskarshamnare utom undertecknad engagerade vid den stora riksstämman. Det föll då på min lott att ansvara för PLF:s utställning. Riksstämman blev en besvikelse på så sätt, att Sam Blixt inte återvaldes i förbundsstyrelsen. Han fick lämna plats för kravet på ökad kvinnorepresentation.

Besökarna på riksstämman bjöds på många intressanta aktiviteter. Det var inte bara alla utställare från hela Sverige, från hela Norden och t.o.m. från Utah i USA, som visade upp sig. Inte mindre än 17 högtintressanta föredrag hölls i de olika salarna. Intresset var så stort och besökarna så många, att föreläsarna vid flera tillfällen fick byta till en större sal än den utannonserade.

Själv hade jag möjlighet att lyssna till fem av föredragen. En antikvarie vid Jämtlands läns museum, Anders Hansson, berättade om *Armfeldts karoliner*, som han också skrivit en bok om. Det är historien om en av de största tragedierna i Sveriges historia, och den utspelades i de Jämtländska fjällen inte långt från den plats, där vi befann oss. År 1718, efter förlusten av hela sin armé i Ryssland och efter återkomsten från sin långa vistelse i Turkiet, befallde Karl XII sin general Armfeldt att gå in i Norge och inta Trondheim. Medvetet

uniformer. Blåsten och kylan i kombination kan motsvara 50 minusgrader. Omständigheterna tvingade snart armén till ett återtåg, och det var det som blev så förödande. Med hjälp av gamla kartor kunde föreläsaren visa den svenska arméns mödosamma marsch. Till Sveriges tidigare olyckor kom nu denna med minst 3 000 ihjälfrusna uppe på fjället. Man anser att 40% av Jämtlands arbetsföra män omkom vid detta tillfälle. Aldrig har Sverige befunnit sig i ett svårare läge än vid denna tidpunkt.

Dagen därpå lyssnade jag på ett föredrag med titeln: *Några aspekter på västra Jämtland och järnvägen 1880-1920*. Rubriken kan uppfattas som torr och tråkig, men föredraget var mycket intressant. Vi fick veta vad som kunde hända med en tidigare isolerad bygd, när en järnväg plötsligt bryter isoleringen. Industrisamhället tog tåget in i det gamla samhället, som förändrades mycket snabbt. På Stockholmsutställningen 1897 framhävdades Jämtland som turistparadis. Den nya tidens hets och snabba tempo behövde Jämtland som rekreationsområde. Utbrändhet och lungbotades tack vare den läkande miljön, som fanns på en höjd mellan 300 och 600 meter över havet. De vattenbaserade kurerna trängdes undan av luftkurer. I Mörsil fanns det sju sanatorier för lungsjuka. Det växte upp en hälsoindustri tack vare järnvägen och den hälsosamma luften. Om detta och mycket annat berättade Svenbjörn Kilander, docent i historia vid Uppsala universitet.

Ytterligare tre föredrag hade jag förmånen att lyssna till. Ett hette *Fruars makt och omakt. Landshövdingar som regional elit 1900-1940*, ett annat *Immigrationens historia från 1700-talet och framåt* och det sista *Vägen till Frostmofjället*. Föreläsningssalarna var alltid fullsatta, och slutintrycket av släktforskarlagarna i Östersund var mycket positivt. Nästa år står Göteborg på tur.

Anders Thunberg

Gästgiverier

I stället för friskjuts och gästning, som i äldsta tider i Sverige var vanliga, inrättades för resandes bekvämlighet i konung Magnus Ladulås tid s. k. tavernor enligt stadgan av år 1825.

Efter den av Magnus Ladulås år 1285 givna anledning, förordnade konung Magnus Eriksson år 1344, att tavernorna eller gästgivare skulle sättas vid allmänna vägar och rättare i alla stora byar. Mot betalning skull de förse de resande med en måltidsförplägning jämte husrum och skjuts. (Källa: Sv. Författn.saml.)

Även ErikXIV gav sig tid att under sjuårskriget intressera sig för de vägfarande, vilket framgår av följande brev:

Erik den 14 med Guds nåde, Sveriges, Götes, Wendes samt flere desse tillhöriges Konung.

Vår gunst tillförende. Så som vi tillförende befallt, att på varje mils väg skulle förordnas gästgivare, på det vägfarande och synnerligen dem som med Våre och Riksens anliggende värv och även den resa skulle, må det snart och fort komma och gästgivarernas hästar måtte också bliva måttligt ridna, att de kunna bliva vid sig och icke strax fördärvade, så som Vi förnimma, för den långa vägs skull mellan gästgiverierna här varit haver, mycket skett är.

Så ville Vi dig nu här med allvarligen bjudit och befallet hava, Anders Håkansson, att var du icke haver således beställt, skall var gästgivare såsom förberett är, i det du då ännu med det allra första härom så beställa skall, på det att de som till

gästgivare förordnade äro icke måtte härefter hava sig till att beklaga om sådana långa vägar de hava plägat.

Härvid du endelig så beställa skall så framt du vill undvika Vår ogunst och tillbörliga straff och på det, de som nu äro blivne uti detta förlidne år; sextiofyra eller ny blivne detta år förordnade till gästgivare skulle icke besväre sig att taga vid samma ämbete. så äro Vi tillfreds att de må hava frihet på de utskylder, som de bör göra av deras hemman för detta år sextio och fem. Men de som tillförende haver varit gästgivare och allaredan haft 3 års frihet på deras hemman, skulle nu utgjort alle utskylder såsom andra Våra undersåtar, menige bönder görande varder.

Dock är Vi tillfreds att gästgivarerna måtte giva penningar för persedlar, som var bör av sitt hemman utgöra. Eftersom tid nu är och värderingar på persedlar uti detta medföljande register uttryckligen meddelas, veterligen dig här efterrätta.

Sthlm d. 10 mars anno –65.

Värdering uppå de persedlar, som gästgivarerna utgöra pläga utav deras hemman över hela riket för detta närvarande år anno –65 och skall man veta att var gästgivare haver sina vissa persedlar, som han utgör såväl som andra bönder, men icke var gästgivare alla de persedlar härefter äro antecknade. (Källa Smål. Handl.)

Så följer en lång lista, där skattepersedlarna har åsatts ett värde i penningar.

Råg	4 Mark/spann	Kor	10 mark/st.	Salt	20 mark/tunna
Korn	4 Mark/spann	Får	2 mark/st.	Nejonöga	3 öre/knipa
Malt	4 Mark/spann	Lamm	1 mark/st.	Fodring	6 öre/häst
Mjöl	4 Mark/spann	Svin	8 mark/st.	Osm. järn	10 mark/
Havre	2 Mark/spann	Gäss	5 öre/st.	Hampa	20 öre/lispund
Smör	3 Mark/spann	Höns	1½ öre/st	Säckar	6 öre/st.
Ost	20 öre/lispund	Kött	12 öre/lispund.	Ljusgam	10 öre/lispund
Ägg	1 pen/st	Fläsk	2 mark/lispund	Stockar	4 öre/st.
Humle	6 mark/lispund	Salt fisk	12 öre/lispund	Bräder	2 öre/st
Oxar	25 mark/st.	Torr fisk	12 öre/lispund	Ljus	3 mark/lispund
Ved	4 öre/lass	Borst	5 öre/lispund		
Gärdsle	4 öre/lass	Kol	2 mark/stig		
Bandstakar	3 öre/st.	Hö	2 mark/sommarlass		
Dagsverken	3 öre/st.	Halm	6 öre/kärve		
Näver	5 öre/klove				

Vid närmare eftertanke skrev kung Erik åter ett brev. *Ändock Vi hava låtit dig tillskriva, Anders Håkansson, att gästgivarna uti din befallning, skulle utgöra penningar för alla persedlar, som de böra utgöra av deras hemman på detta år, sextiofem. så äro Vi dock tillfreds, att du efterlåter dem, som uti rätte allmänna vägar, där Vi framdrogo i fjol emellan Stockholm och Calmar hade mycken tunga och omak av Vårt krigsfolk, som Oss på samme resa hava varit följaktiga.*

I fogdarnas redogörelser finner man då och då en uppgift om att en eller annan "karl" har sänts med brev till kungen eller till annat ställe. Den första "Postinrättningen" tillkom 1636 under drottning Christinas tid, men här kan man se, att redan under 1560-talet fanns det en viss form av postväsende, som troligen var knutet till gästgiverierna. År 1563 hade fogden Anders Håkansson följande uppgifter för posthästar:

Är givet för 4 posthästar	77½ mark (19 mark 3 öre/häst)
” ” ” årsbehov 8 gång*	hästskor 4 mark (4 öre per gång)
” ” ” ” 8 gång söm	1 mark (1 öre/gång)
* 1 gång = 4 st.	

Samma år utfodrades de fyra posthästarna över vintern med: 26 lass hö och 41 kärvar halm.

1564 köptes åter skor och söm till hästarna till samma pris 5 mark och hästarna redovisades enl. följande:

Restantier från anno -63:	4 posthästar
Störtat (ihjälriden anno -64)	1 posthäst
Så är igen till anno -65	3 posthästar

Årsutgift för 4 posthästar, som står i Stranda härad till Kungl. Majts legaters och brevdragares behov, till fodring över vintern (26 veckor): Hö 26 lass, Halm 104 kärvar.

År 1565 fanns alltså 3 posthästar (enl. inventarium).

1566 köptes 2 gång hästskor och 2 gång söm till en posthäst för tillsammans 1 mark 3 öre 6 penningar. Skorna kostade 4½ öre/gång och sömmen 1 öre 3 penningar/gång.

1566 års inventering av posthästarna gav följande resultat:

Från anno -65	3 posthästar
Ihjälridna anno -66	2 ”
Så är igen till anno -67	1 posthäst

Denna återstående posthäst utfodrades över vinterns 26 veckor med:

6½ lass hö (c:a 1 lass/mån.)
26 kärvar halm (c:a 4 kärvar/mån.)

1568 hade häradet 2 posthästar, men detta år uttogs en s.k. hästgierd (en extra skatt) som gav 12 hästar, varav 6 hästar sattes till posthästar enl. Kungl. Majts brev den 30 november.

1 gång = 4 st hästskor eller 4 st vagnshjul
1 gång = 24 st hästkosöm eller 44 st hjulekrar
1 gång = 5 (4) strumpstickor

Källa: om ej annan angetts, Gustav Bechs excerpter ur Smålands Handlingar.

Curt Holm

Nya medlemmar i PLF

Nr	Namn	Postadress	Postnr	Postort	Telefonnr
1817	Morgan Corneteg	Hultenheims väg 12	572 51	OSKARSHAMN	0491-774 38
1818	Cecilia Hockum	Vittervägen 178 BV	907 51	UMEÅ	090-18 64 39
1819	Rolf Thorselius	Håbo-Tibble Kyrkby	197 93	BRO	08-582 441 73
1820	Elna Holm-Sörnäs	Ytterboda 20	793 90	LEKSAND	0247-600 93
1821	Jennie Hultgren	Figeholmsvägen 13	572 76	FÅRBO	0491-706 90
1822	Ove Carlsson	Viala Sommarfagra	643 92	VINGÅKER	0151-321 14
1823	Ann-Siv Larsson	Humlegården 30	553 38	JÖNKÖPING	036-30 03 14
1824	Stefan Jennerstrand	Kungsgatan 29 A, BV	392 45	KALMAR	0480-42 01 83
1825	Kajsa Gabert	Ytterhogdals station 809	840 90	YTTERHOGDAL	0680-603 42

9 nya medlemmar efter PLF-nytt nr 70. Vi hälsar dem välkomna!

Antalet medlemmar i PLF är 1 107 den 12 oktober 2004.

Meddelande till PLF-medlemmar med flera

Till den 15 oktober är nästan alla församlingar klara med filtvätten. Däremot är det några församlingar där många uppdateringar skett det senaste året. Det är därför fortfarande önskvärt att så många som möjligt hjälper till med detta.

Programmet som vi initierade för tre år sedan är i det närmaste klart och vi kommer att lägga in samtliga födda, vigda och döda på CD-skivor. Dock ej födda efter 1933.

Vi har redan begärt och erhållit offert på pressning av CD-skivorna.

Dessutom är vi tacksamma om några vill jobba ideellt med programmeringsuppgifter.

Om Du är intresserad så skriv i så fall till sam.blixt@telia.com.

Gå gärna in på Sams hemsida <http://samblixt.global.nu/> och välj där PLF-meny och sedan [PLF:s databas på CD-skivor](#).

Sam Blixt

BOUPPTECKNINGAR FRÅN HANDBÖRDS HÄRAD 1703-1864 (ingresser)

Jag kan meddela att jag skrivit av ingresserna till Handbörds härads bouppteckningar, ca 5600 st, 1703-1864, vilka berör socknarna:

Fagerhult 1222 st, Fliseryd 948 st, Högsby (Fågelfors) 2197 st, Kråksmåla 646 st och Långemåla 588 st, samt 32 st från angränsande härader.

Detta är en ovärderlig källa om man släktforskar i dessa trakter.

Även många personer i angränsande socknar är omnämnda.

För att materialet inte skall bli liggande hos mig, utan andra skall kunna ta del av det, kan det beställas hos undertecknad.

200:- insättes på pg 76 04 50 – 7

Ange om materialet (PDF-fil) önskas på CD eller e-post.

Stig Grantz
Mellbyvägen 17

579 40 Berga

tel. 0491-504 52 e-post stig.grantz@hogsby.net

Nytt eller uppdaterat efter PLF-nytt nr 69

Datum	Församling	Koder	Födda	Vigda	Döda	Utflvtade	Husförhör
20040820	Fröderyd	(FRY)					1920
20040926	Kristdala	(KRI)					1930
20040927	Söderåkra	(SÖD)	1921-1924				
20040927	Västervik	(VVK)				1724-1740 1749 1788-1799	
20040928	Ålem	(ÅLE)	1933				
20040928	Järeda	(JÄR)	1932				
20041001	Skede	(SKE)					1773
20041004	Kristvalla	(KRV)		1697-1745 1750-1770			
20041012	Högsby	(HÖG)			1898-1920		

Antalet poster i PLFs databas uppgår den 10 oktober till 3 540 786.

PLFs interna lotteri med fina vinster

- 1:a vinst   Helårsabonnemang på Genline
 2:a vinst   Helårsabonnemang på Arkion
 3:e vinst   CD-skivan Sveriges dödbok 1950-1999
 4:e vinst   CD-skivan Sveriges befolkning 1970
 5:e vinst   Släktforskarförbundets årsbok
 6:e vinst   Helårsprenumeration på Släkthistoriskt Forum
 7:e - 10:e vinst   Alla dessa platser

Dragningslista			
Vinst	Lott nr	Namn	Ort
Årsabonnemang Genline	488	Sven Gunnar Loman	Oskarshamn
Årsabonnemang Arkion	408	Gunnar Ohlén	Oskarshamn
Sveriges Dödbok 1950-1999	56	Sven-Åke Fogelqvist	Oskarshamn
Sveriges befolkning 1970	191	Ann-Catrin Boysén	Mönsterås
Förbundets Årsbok	59	Stig Ericsson	Oskarshamn
Släkthistoriskt Forum	379	Otto Carlsson	Oskarshamn
Alla dessa platser	189	Eje Vadebro	Mönsterås
Alla dessa platser	243	Bo Hasting	Oskarshamn
Alla dessa platser	291	Ingvar Karlsson	Oskarshamn
Alla dessa platser	27	Gunnar Håkansson	Oskarshamn

Demonstrationer av PLFs databas har skett på följande platser:

Genlines monter vid Bok- och Biblioteksmässan i Göteborg 23 – 26 september

Ängelholms Släkt- och Folklivsforskarförening den 29 september samt

Studieförbundet Vuxenskolan, Mönsterås den 11 oktober av Sam Blixt.

Välkomna till kulturnatten

Fredagen den 12 november arrangerar Oskarshamns stad den s.k. Kulturnatten.

Det är 11:e året i rad, som föreningar och skolor m.m. visar upp sig och sina aktiviteter för kommunens invånare.

Begivenheterna börjar kl. 16.00 och slutar ca kl 21.00.

Vid detta tillfälle startar projektet ”Stad i ljus”, vilket sedan fortsätter året ut.

PLF hittar Du på Biblioteket, där vi visar upp tillgängliga släktforskarprogram på data och annat släktforskarprogrammaterial.

Lösning till läsövning

lösörepersedlar och dem dantagna, hwar före påstås laga answar och saker nes återställande. Öppen talan i saken förbehålles och ersättning för Rättegångs kostnaden fordras. Malghult den 6 Majj 1803. Maria Johansdotter. Wid uprop instaldte sig för förste kjäranderne Gabriel Pärsson och Brita Gabriels dotter såsom Ombud efter skriftelig Fullmagt Nämndemannen Abram Andersson i Lilla Bråbo samt kjäranden Sven Andersson å egne och dess Hustru Lisken Gabriels dotters wägnar personligen och för Swarandenkan Maria Johans

Urval och översättning: Magnus Ekstrand

DIS-Småland-aktiviteter

Den 23 oktober behandlas Ort- och kartfunktionerna
Plats: Värnamo nyheter (ingång baksidan).
Tid: 09.30 - 13.00.

Den 27 november kan man i Eksjö få lära sig Bildbehandling i DISGEN samt skanning.
Plats: PRO-gården, vid ICA Supermarket.
Tid: 09.30 - 13.00.

Studiecirkel ska finnas i Jönköping.
Grundkurs, onsdag kvällstid, torsdag eftermiddagar.
Påbyggnadskurs, onsdagar eftermiddag och torsdagar kvällstid.

Även i Växjö och Kalmar planeras grundkurser.

Välkomna till arbetsstugan

Vi påminner om att Arbetsstugan vid Stora Torget är öppen varje måndag kväll mellan klockan 18.00 och 20.00 fram t.o.m. den 29 november.

Här finns läsapparater för microfilmer, tidningar från andra släktforskarföreningar, böcker och naturligtvis databasen i flera datorer.Handledning finns också tillgänglig i begränsad omfattning.

Frågor på databasen sänds till
PLF, Box 23, 572 21 OSKARSHAMN

Tel. Arbetsstugan 0491-153 82
Postgironummer 40 09 38-7
Bankgironummer 386-0475
E-post: plf.oskarshamn@telia.com

Du kan också skicka dina frågor via vår hemsida, som du lättast når med adressen **come.to/plf**. I databasen hittar du vårt elektroniska formulär.

Kostnader för brevfrågor

Vi tar **40 kronor per svar** enligt det särskilda frågeformuläret eller för brev med max fem frågor.

Vi tar **80 kronor för samma tjänster** till icke medlemmar.

Sänd också med ett **frankerat svarskuert!** Avgifterna för svar på brevfrågor kan sändas in via postgiro eller på annat sätt.

Ange på frågeblanketten Du sänder in, vilket av betalningssätten som använts. Om pengarna sänds via postgiro, så meddela på talongen, vad pengarna är avsedda för. Det kan ibland uppstå missförstånd om detta.